

Esilist. kato 78/10.4.1984

Lounais-Hämeen museo

TAMMELA

Kankainen

Kankainen

Rautakautinen kalmisto, II.

Peruskartta: 2113 10 PEHKIJÄRVI, x=6743 50, y= 2490 52, z=100-102,5

kl. Kankainen

tl. Kankainen, 1:84

om. Rva. Erica von Frenckell-Surdi (os. Vivica von Frenckell-Bandler, Saaren kartano, 31320 Tammelasaari)

Löydöt: KM 20510:1-3, KM 23052.

Kiviraunion no:1 kaivaus Tammelan Kankaisten kartanon maalla
Kuivajärven luoteisrannalla kesäkuussa 1983.

Liitteet:

ote peruskartasta 2113 10

kaivausalueen yleiskartta

kartta 1, leikkauspiirustukset

kartta 2, pintakerros

kartta 3, välikerros

kartta 4, maanpintataso

valokuvat 1-16, L-H.M. f. 2692, 2694, 2695, 2696, 2697, 2702, 2703, 2704, 2705, 2707, 2708, 2710, 2711, 2712, 2720, 2721.

Kun Heikki Liinaharja oli 1970-luvun alussa löytänyt rautakautiset saviastianpalat KM 20510:1-3, seurasi löytötietoja peruskarttamerkintä, jonka perusteella löytöpaikka ei ollut selvitettävissä. Vuonna 1980 Tammelassa kesälomaansa viettänyt löytäjä osoitti minulle löytökohdan maastossa. Sen jälkeen selvittelin raunion tutkimusmahdollisuuksia ja v. 1983 Tammelan kunta palkkasi kolme valtion tuen turvin työllistettyä nuorta työtöntä tutkimusapulaisiksi.

Kaivauspaikka sijaitsee Tammelan kirkosta 3,6 km ja Kankaisten kartanon päärakennuksesta 0,3 km itäkaakkoon. Löytöpaikka on n. 70m Kuivajärven rannasta ja n. 35m sen kuiville jääneestä ja maastossa selvästi erottuvasta vanhasta rantamuodostumasta. Raunion ympäristö on kuusikoksi istutettua metsittyvää ja heinittyvää entistä niittyä, jonka kaakko-luode suuntaiselle heikosti erottuvalle seljälle raunio on rakennettu.

Raunion päällä oli kasvanut pihlajaa, vadelmaa sekä sammalta isompien kivien rakoihin. Alueella suoritetusta vesomisesta johtuen raunio oli kaadettujen puiden peitossa, eikä sen kiveyksestä ollut paljonkaan näkyvissä (kuva 1). Pintakasvillisuuden poistamisen jälkeen kiveys saatiin kokonaisuudessaan näkyviin (kuvat 2-5). Perusmuodoltaan se oli pyöreä, halkaisijaltaan n. 5m ja kiveys paksuimmillaan n. 1m vahvuinen. Kivien koko vaihteli pienestä silpusta päänkokoisiin ja huomattavasti suurempiinkin järkäleisiin. Raunion keskellä erottui selvästi ensimmäisten löytöjen yhteydessä kaivettu n. puolen metrin syvyinen kuoppa (kartat 1 ja 2). Päältä katsoen raunio näytti siltä kuin se olisi kasattu suuren maakiven (kuva 5) lounaispuolelle, reunoiltaan jyrkäksi kiveykseksi. Siitä se olisi sitten sortumien kautta levinnyt loivareunaiseksi. Ison maakiven pohjoispuolella olevat kivet tuntuvat sinne rauniosta pudonneilta tai heitetyiltä. Koska kiveyksessä ei näkynyt mitään säännöllistä rakennelmaa, ei ole pääteltävissä, missä määrin rauniota on etukäteen pengottu. Tuskin kuitenkaan kovin paljon, koska, kuten löytöjen yhteydessä käy ilmi, keramiikkaa löytyi raunion yläosasta alkaen. Penkoessa palaset olisivat varmasti valuneet alaspäin.

Tutkimus suoritettiin sektorikaivauksena siten, että kaikki sektorit kaivettiin ensin ja sitten tutkittiin profiilien kohdat ja lopuksi pohjavaakituksen (kartta 4) jälkeen suoritettiin rautalapion terän syvyinen pohjan tarkistus.

Kartanpiirustuksen avuksi raunion päälle pingoitettiin köysiristi, jonka keskikohta oli kiveyksen keskellä. Piirtämistä helpotettiin käyttämällä ristikkoo apuna. Profiilit piirrettiin köysiristin ja vaakituskoneen avulla. Profiilikarttojen (kartta 1) lisäksi piirrettiin pintakiveys (kartta 2) ja alimmainen kivikerros (kartta 3), joiden välistä käytän nimitystä välikerros. Pohjakarttaan (Kartta 4) on merkitty pohjavaakitukset ja paikoilleen jätetyt maakivet.

Kiintopisteen korkeus määritettiin käyttäen perustana Tammelan kirkolle johtavan maantien varressa olevaa valtion kiintopistettä (Peruskartta 2113 07, $x = 6743\ 82$, $y = 489\ 48$, $z = 103.92$). Yleiskartta piirrettiin vaakituskoneella viimeisenä kaivauspäivänä rankkasateessa. Kesä oli edennyt jo niin pitkälle, että muutenkin ryteikköisessä pintamaastossa havaintojen teko oli vaikeaa. Karttaan ei varmaan tulleet mukaan kaikki alueen rauniot, joten yleiskarttaa täytyy vielä toisessa yhteydessä täsmentää.

Raunion pinnalla oli pelkkää kiveystä, keskellä ainakin Liinaharjan tekemän kuopan verran, reunoilla vähemmän, koska raunio laski sinne päin. Siellä täällä kivien välissä oli rehevää maata, mutta pintaosa oli enimmäkseen pelkistä kivistä koottu. Kuten profiilipiirroksista näkyy (kartta 1), muuttuu kiveys suhteellisen selvästi maansekaiseksi. Tässä osassa ollut maa oli selvästi kiikuteltua. Ilmeisesti se oli tuotu muualta, mahdollisesti raunion itäpuolella olevasta kuopasta (yleiskartta), joka jäi tutkimuksen ulkopuolelle. Siellä täällä kivien väleissä oli palomaalaukkuja. Pohjois- ja itäpuolella oli humuksen tuntumassa mustaa nokimaata, joka ehkä jatkuu, kuten kiveyskin, raunion ulkopuolelle (hiilinäyte 3). Kuten aikaisemmin mainitsin, arvelen suuren maakiven ympärillä olevien kivien pudonneen suurelta kiveiltä. Palomaata oli (hiilinäyte 1) kuitenkin myös näiden kivien lomassa, joten maanalaisen kiveyksen ja palokerroksen jatkuminen raunion ulkopuolelle on tarkistettava kaikilta suunnilta.

Raunion kiven ja maansekaisessa osassa oli selvä, mutta ohut (n. 1cm ja ohuempi) hiili- tai nokimaakerros, josta otettiin hiilinäyte 2. Kerros näytti ulottuvan tasaisesti koko raunion yli ja oli ikäänkuin paikalla olisi poltettu risuja tms. ja palojätteen päälle olisi sitten kasattua kiviä ja maata. Myös alapuolella ennen liikuttamatonta hiesua oli kiikuteltua hiekansekaista maata. Nokimaakerroksen olen merkinnyt niiltä osin kuin se oli selvästi havaittavissa ja dokumentoitavissa profiilipiirroksiin kartalle 1.

Rauniosta tavatut löydöt on numeroitu museovirastoon numerolla KM 23052:1-99; Näkyvin löytöaines oli keramiikka, jota tavattiin käytännöllisesti katsoen koko raunion alueelta ja sen koko korkeudelta. Ylemmissä osissa keramiikanpalaset olivat suoraan kivien raoissa (no:3, kuva 13). Keramiikanpalasia oli mm. kuvassa 5 näkyvässä suuren maakiven päällä olleessa ohuessa maakerroksessa (no:15). Joitakin paloja löytyi myös suuren maakiven ulkoreunalta (no:) ja ovat ilmeisesti (?) peräisin kiveiltä pudonneesta maasta. Eniten keramiikkaa löytyi kuitenkin kiven ja maansekaisesta kerroksesta. Selvä keskittymä oli sektorissa C keskipisteen tuntumassa. Tältä alueelta tulivat mm. useimmat pohjapalat (no: Pohjapalojen lisäksi löytöihin kuuluu pohjareunapaloja, reunapaloja ja enemmistönä olevia palasia astian pohjan ja reunan väliltä. Mai-

mittakoon, että luetteloinnissa reunapaloiksi on huomioitu myös palasia, jotka mahdollisesti ovat ponttitekniikalla tehtyjen astioiden ponttausten yläreunoja.

Laadultaan keramiikka vaihtelee karkearakeisesta ja -pintaisesta hienorakeiseen ja -pintaiseen. Väri vaihtelee vaalean ja tummanruskean välillä. Palojen avulla on mahdollista tehdä päätelmiä astioiden muodosta ja koosta. Koristelua en palasissa havainnut.

Keramiikan löytyminen koko raunion alueelta jätti sellaisen vaikutelman kuin sitä olisi tuotu useampaan otteeseen ja useampaan paikkaan raunion alueelle. Välillä olisi sitten lisätty maata ja kiviä. Esim. sektorissa D löytöjä (no:) tavattiin suuren kiven alta (esim. kuvassa 6 ja 11 suurimman maakiven oikealla puolella). Kivi, jonka alta löydöt tehtiin on ilmeisesti pyöritelty paikalleen.

Keramiikan lisäksi talteen saatiin pronssinappi (no:), joka mielestäni on puolivalmiste, s.o. valamisen jälkeen siistimätön, jokunen luunpalanen (no:), häärinten hampaita ja leukaluuta (no:), rautakuonaa (no:) ja pienoiskiväärin hylsyjä (no:). Viimeksimainittujen esiintulo välikerroksesta osoittaa, että löytökorkeussuhteiden suhteen on oltava varovainen. Hylsytyt lienevät ennen kaivausta tai sen aikana kulkeutuneet kivien lomitse välikerrokseen. Missä määrin ja mitkä muut löydöt ovat kokeneet saman, ei ole mitenkään määriteltävissä.

Kankaisten raunio no:1 on osa laajempaa muinaisjäännöskompleksia, jossa raunioita on ainakin alun toistakymmentä. Kuten aiemmin mainitsin, ei niitä kaikkia ole merkitty yleiskartalle, joten sen täydentäminen on jatkossa tarpeen. Selvitettävä on myös raunion no:1 ulkopuolisen maanalaisen kiveyksen ja nokimaan suhde muinaisjäännökseen. Tutkimuksen jälkeen raunio no:1 kasattiin ennalleen siten, että tuon ulkopuolisen alueen tutkiminen käy päinsä ennallistettua kiveystä rikkomatta.

Forssassa 24.2. 1984

Lauri Kaljakallio

Tammela, Kankainen, Raunio 1, kaivaus v. 1983.

- Päännumero: 1. Saviastianpala, 1 kpl., kartalla K 1.
 23052: 2. Saviastianpala, 1 kpl., kartalla K 2.
 3. Saviastianpaloja. 2 kpl., kartalla K 3.
 4. Saviastianpala, 1 kpl., kartalla K 4.
 5. Saviastianpala, 1 kpl., kartalla K 5.
 6. Saviastianpaloja, 4 kpl. ja muruja 4 kpl., kartalla K 6.
 7. Saviastia, 1 kpl., kartalla K 7.
 8. Saviastian reunapala, 1 kpl., kartalla K 8.
 9,10 9. Saviastianpaloja, 3 kpl., joista yksi reunapala, kartalla K 9.
 11,12,13 10. Saviastian reunapala, 1 kpl., saviastian pohjapalasia, 2 kpl., ja saviastianpaloja 27 kpl., kartalla K 10.
 14,15 11. Saviastian reunapala, 1 kpl., saviastianpaloja 7 kpl., kartalla K 11.
 16 12. Saviastianpaloja, 20 kpl., kartalla K 11.
 17,18 13. Saviastian pohjapala, 1 kpl., saviastian pohjareunapala, 1 kpl., saviastianpaloja 2 kpl., kartalla K 12.
 19 14. Saviastian reunapaloja, 8 kpl., raunion päällimmäisen kivikerroksen alta, sektori A.
 20 15. Saviastianpaloja, 25 kpl., päällimmäisen kivikerroksen alta, sektori A.
 21 16. Saviastianpala, 1 kpl., päällimmäisen kivikerroksen alta, sektori B.
 22 17. Saviastian reunapaloja, 3 kpl., päällimmäisen kivikerroksen alta, sektori C.
 23 18. Saviastian pohjapaloja, 2 kpl., päällimmäisen kivikerroksen alta, sektori C.
 24 19. Saviastianpaloja, 16 kpl., päällimmäisen kivikerroksen alta, sektori C.
 25 20. Saviastianpaloja, 12 kpl., päällimmäisen kivikerroksen alta, sektori D.
 26,27 21. Saviastian reunapaloja, 2 kpl., saviastianpaloja 21 kpl., välikerros, sektori A.
 28,29 22. Saviastian reunapaloja, 5 kpl., saviastianpaloja 5 kpl., välikerros, sektori A.
 30 23. Saviastian reunapaloja, 11 kpl., välikerros, sektori A.
 31 24. Saviastian pohjapala, 1 kpl., välikerros, sektori A.
 32 25. Saviastianpaloja, 72 kpl., välikerros, sektori A.
 33 26. Rautakuonaa, 2 kpl., välikerros, sektori A.
 34 27. Luuta, 1 kpl., välikerros, sektori A.
 35 28. Eläinen leukaluuta, 2 kpl., irtonaisia luunpaloja 2 kpl., ja yksi hammas, välikerros, sektori A, kpl 146.
 36 29. Saviastian reunapaloja, 2 kpl., välikerros, sektori A.
 37 30. Saviastian pohjapala, 1 kpl., välikerros, sektori A.

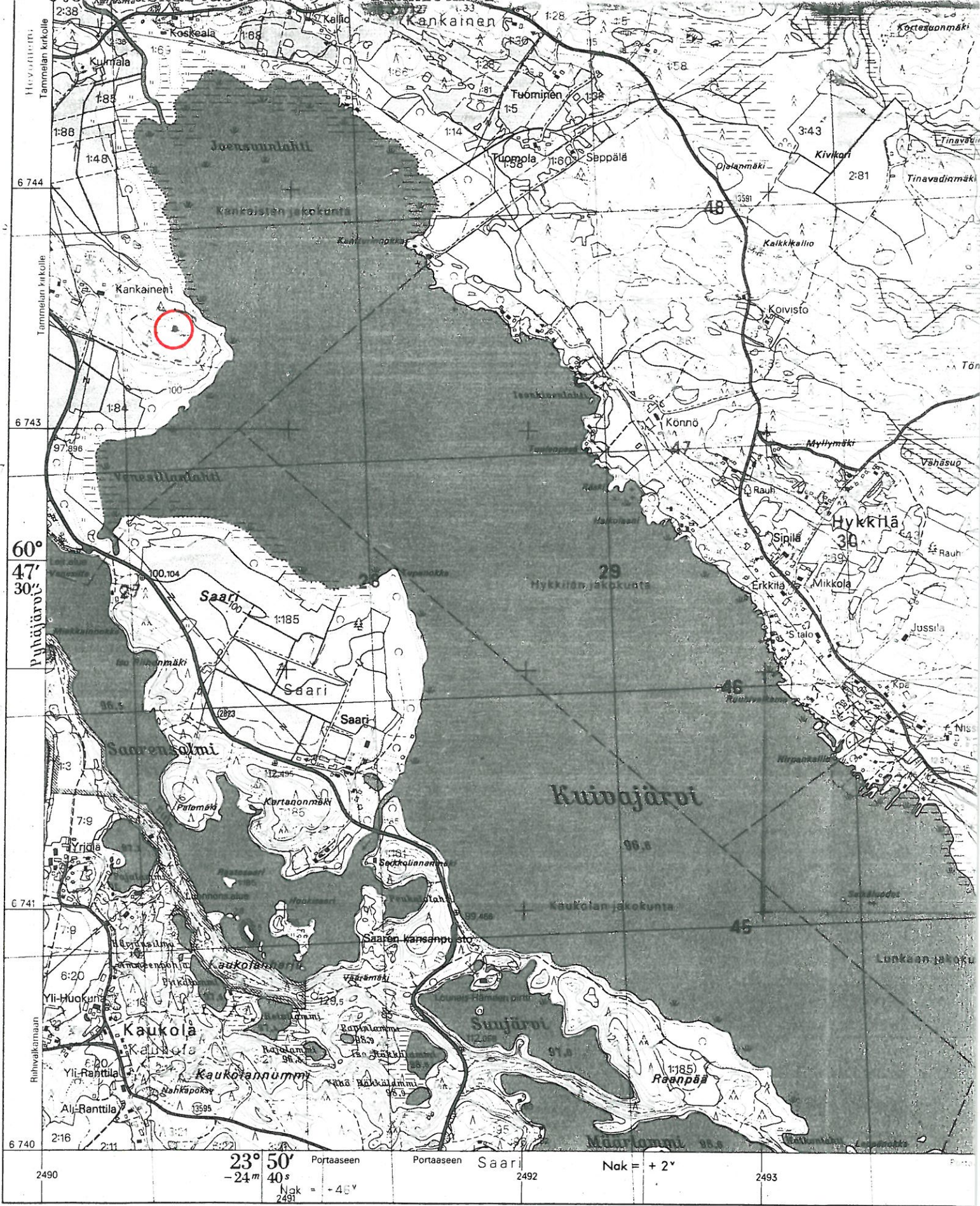
Tammela, Kankainen, raunio 1, kaivaus 1983.

- 2 30521 38 31. Saviastianpaloja, 17 kpl., välikerros, sektori A.
 39 32. Saviastian reunapaloja, 15 kpl., välikerros, sektori A.
 40 33. Saviastian pohjareunapaloja, 3 kpl., välikerros, sektori A.
 41 34. Saviastianpaloja, 85 kpl., välikerros, sektori A.
 42 35. Saviastian reunapaloja, 4 kpl., välikerros, sektori B.
 43 36. Saviastian pohjapala, 1 kpl., välikerros, sektori B.
 44,45 37. Saviastianpaloja, 83 kpl., välikerros, sektori B.
 46 38. Luunpala, 1 kpl., välikerros, sektori B.
 47 39. Rautakuonaa, 3 kpl., välikerros, sektori B.
 48 40. Hylsy, 1 kpl., välikerros, sektori B.
 49 41. Pronssi(?)napin siistimätön valoskappale, 1 kpl., välikerros, sektori B.
 50 42. Saviastian reunapaloja, 6 kpl., välikerros, sektori C.
 51 43. Saviastianpaloja, 62 kpl., välikerros, sektori C.
 52 44. Saviastian reunapaloja, 7 kpl., välikerros, sektori C.
 53 45. Saviastian pohjareunapaloja, 5 kpl., välikerros, sektori C.
 54 46. Saviastianpaloja, 72 kpl., välikerros, sektori C.
 55 47. Saviastian reunapaloja, 4 kpl., välikerros, sektori D.
 56 48. Saviastian pohjapala, 1 kpl., välikerros, sektori D.
 57 49. Saviastianpaloja, 77 kpl., välikerros, sektori D.
 58 50. Saviastian reunapaloja, 2 kpl., välikerros, sektori D.
 59 51. Saviastian pohjareunapala, 1 kpl., välikerros, sektori D.
 60 52. Saviastianpaloja, 22 kpl., välikerros, sektori D.
 61 53. Saviastian reunapaloja, 3 kpl., välikerros, sektori D.
 62 54. Saviastian pohjareunapala, 1 kpl., välikerros, sektori D.
 63 55. Saviastianpaloja, 35 kpl., välikerros, sektori D.
 64 56. Saviastianpaloja, 5 kpl., välikerros, sektori D, ison kiven alta.
 65 57. Rautakuonaa, 8 kpl., välikerros, sektori D, ison kiven alt.
 66 58. Eläimen hammas, 1 kpl., välikerros, sektori D.
 67 59. Hiiltä, 1 kpl., välikerros, sektori D.
 68 60. Saviastianpaloja, 11 kpl., maanpintataso, sektori A.
 69 61. Saviastian reunapaloja, 3 kpl., maanpintataso, sektori B.
 70 62. Saviastian pohjapala, 1 kpl., maanpintataso, sektori B.
 71 63. Saviastianpaloja, 40 kpl., maanpintataso, sektori B.
 72 64. Saviastian reunapaloja, 3 kpl., maanpintataso, sektori B.
 73 65. Saviastianpaloja, 28 kpl., maanpintataso, sektori B.
 74 66. Luunpaloja, 2 kpl., maanpintataso, sektori B.
 75 67. Rautakuonaa, 1 kpl., maanpintataso, sektori B.
 76 68. Hylsy, 1 kpl., maanpintataso, sektori B.
 77 69. Hiiltä, 3 palaa, maanpintataso, sektori B.

Tammela, Kankainen, raunio 1, kaivaus 1983.

70. Saviastian reunapaloja, 4 kpl., maanpintataso, sektori B.
71. Saviastian pohjapaloja, 4 kpl., maanpintataso, sektori B.
72. Saviastianpaloja, 34 kpl., maanpintataso, sektori B.
73. Saviastian reunapaloja, 1 kpl., maanpintataso, sektori C.
74. Saviastian pohjareunapala, 1 kpl., maanpintataso, sektori C.
75. Palanutta savea, 1 kpl., maanpintataso, sektori C.
76. Saviastianpaloja, 74 kpl., maanpintataso, sektori C.
77. Saviastian reunapaloja, 2 kpl., maanpintataso, sektori D.
86, 78. Saviastianpaloja, 11 kpl., maanpintataso, sektori D.
79. Saviastian reunapala, 1 kpl., maanpintataso, sektori D, ison kiven alta.
80. Saviastianpaloja, 31 kpl., maanpintataso, sektori D, ison kiven alta.
81. Saviastianpaloja, 4 kpl., sektori A. ison maakiven ulko-reunakiveyksestä, kpl. 173.
81, 82. Saviastianpaloja, 6 kpl., sektorista C poistettujen kiven ja maan seasta.
83. Saviastianpaloja, 3 kpl., kaivauksen jättemaasta ilman tarkempia tietoja löytösuhteista.
84. Hautakuonaa, 1 kpl., kaivauksen jättemaasta ilman tarkempia tietoja löytösuhteista.
85. Hiilimäyte 1.
86. Hiilimäyte 2, kpl. 152.
87. Hiilimäyte 3, kpl. 163.
88. Hiilensekainen maanmäyte, maanpintatason kivien välistä, sektori C.
89. Hiilen sekainen maanmäyte, maanpintatason kivien välistä, sektori D.

Ote peruskartasta 2113 10 PEHKIJÄRVI

2490 23° 50' 50" Porttaaseen Porttaaseen Saari Nak = + 2° 2492 2493
 -24m 40" Nak = -45°

33 27 33 28 33 29 33 30

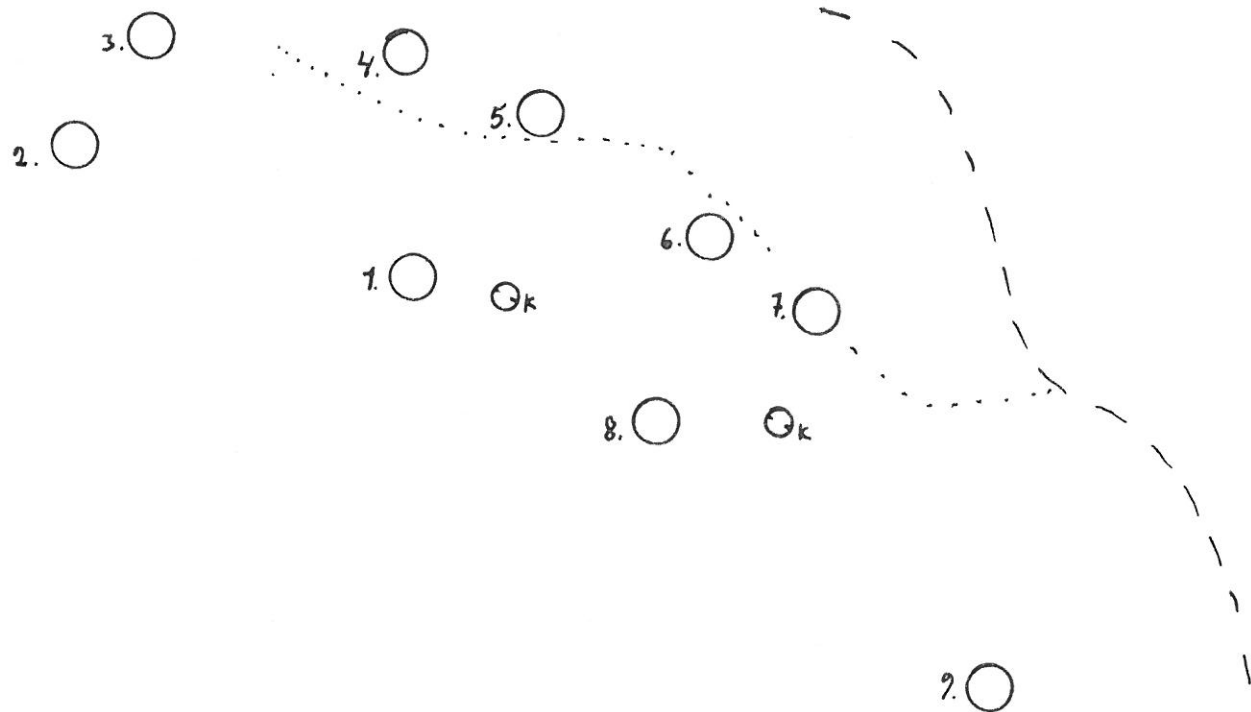
© MAANMITTAUSHALLITUS, HELSINKI 1979 Karttarunkona stereokartoitus Aviograph B 8-stereokojeella 1:10 000, kuvaus v. 1976 Alueella magneettisia häiriöitä

• TUTKITTU RAUNIO

1 000

Ahustava
Pohjakalho kuvannut mitta

TAMMELA, KANKAINEN
YLEISKARTTA 1:500
1-9 RAUNIOITA
K KUOPPIA
..... MÄNNIKÖN JA LUU-
SIKON RASA
--- KUIVILLE JÄÄNYT
RANTAHUODOSTUMA
-||-||- KUIVASÄIQUEN RANTA
L. POHJAKALLIO 1983

Valokopiopienennös alkuperäispiirroksesta.

Tammela, Kankainen, raunio 1.

kaivaus 1983, L. Pohjakallio

kartta 1:120

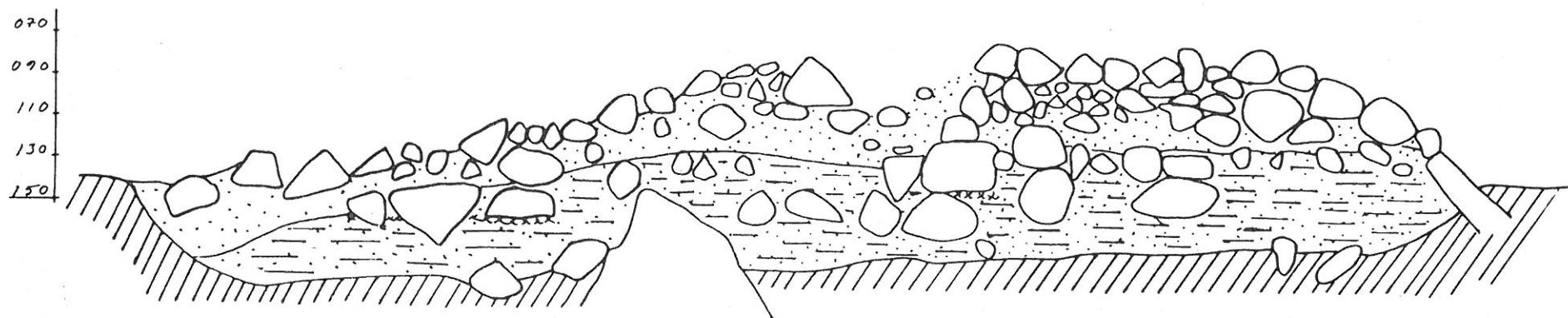
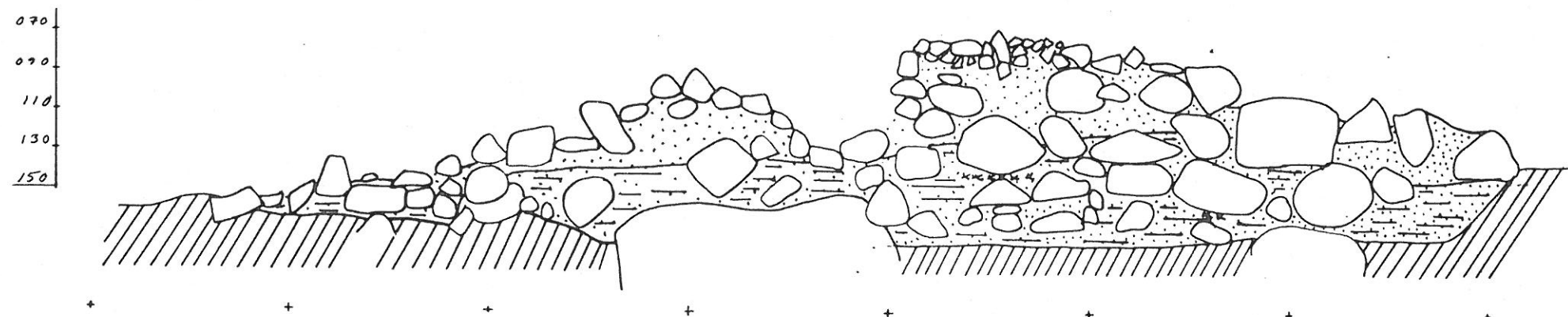
Kp 101,4. kpl. 0,86

 kiveystä

 maansekaista kiveystä

 koskemätöntä maata

 nokimaata

Valokopiopienennös alkuperäispiirroksesta.

Tammela, Kankainen, raunio 1.

kalvaus 1983, L. Pohjakallio

kartta 2, 1:20

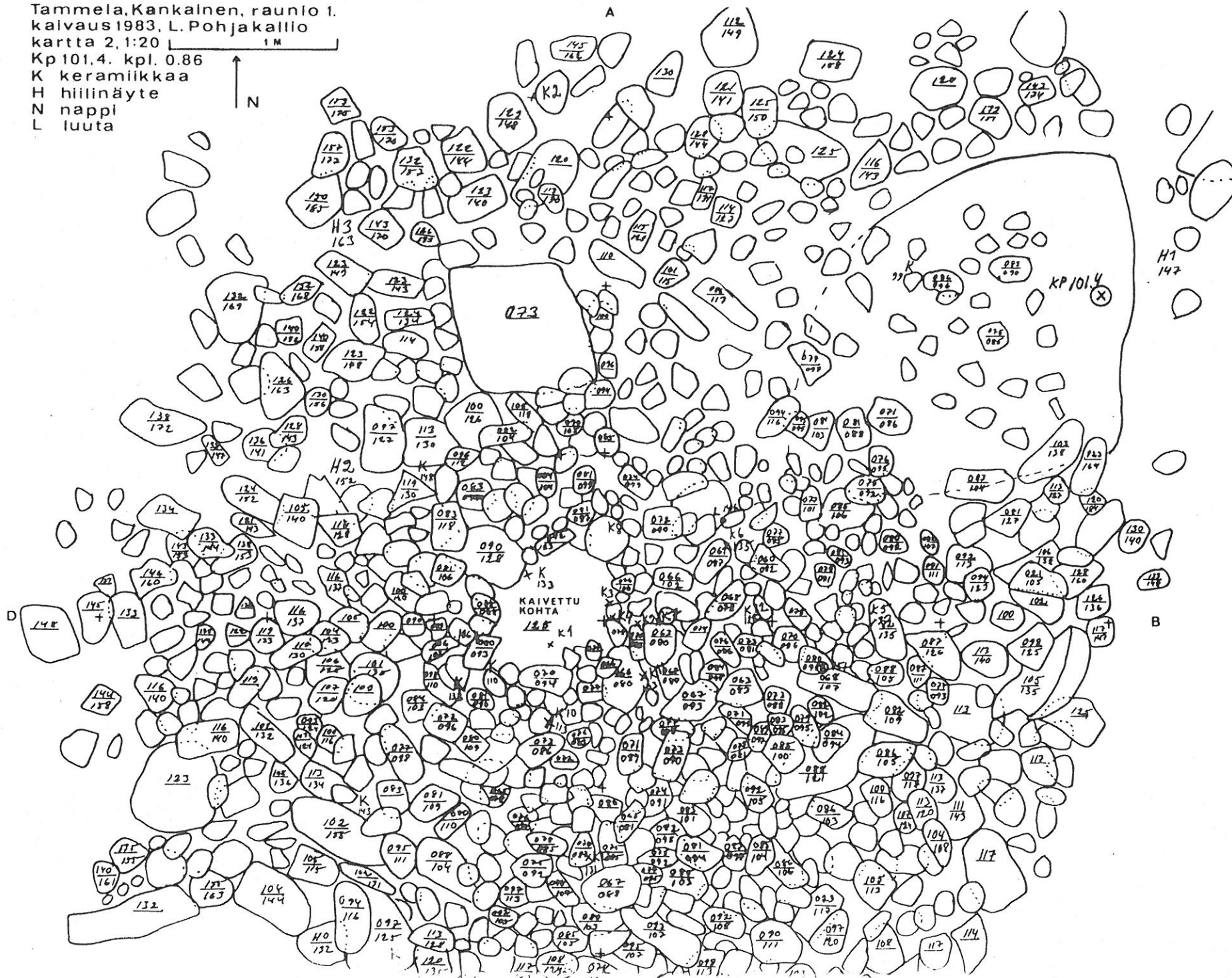
Kp 101.4, kpl. 0.86

K keramiikkaa

H hiilinäyte

N nappi

L luuta

Valokopiopienennös alkuperäispiirroksesta.

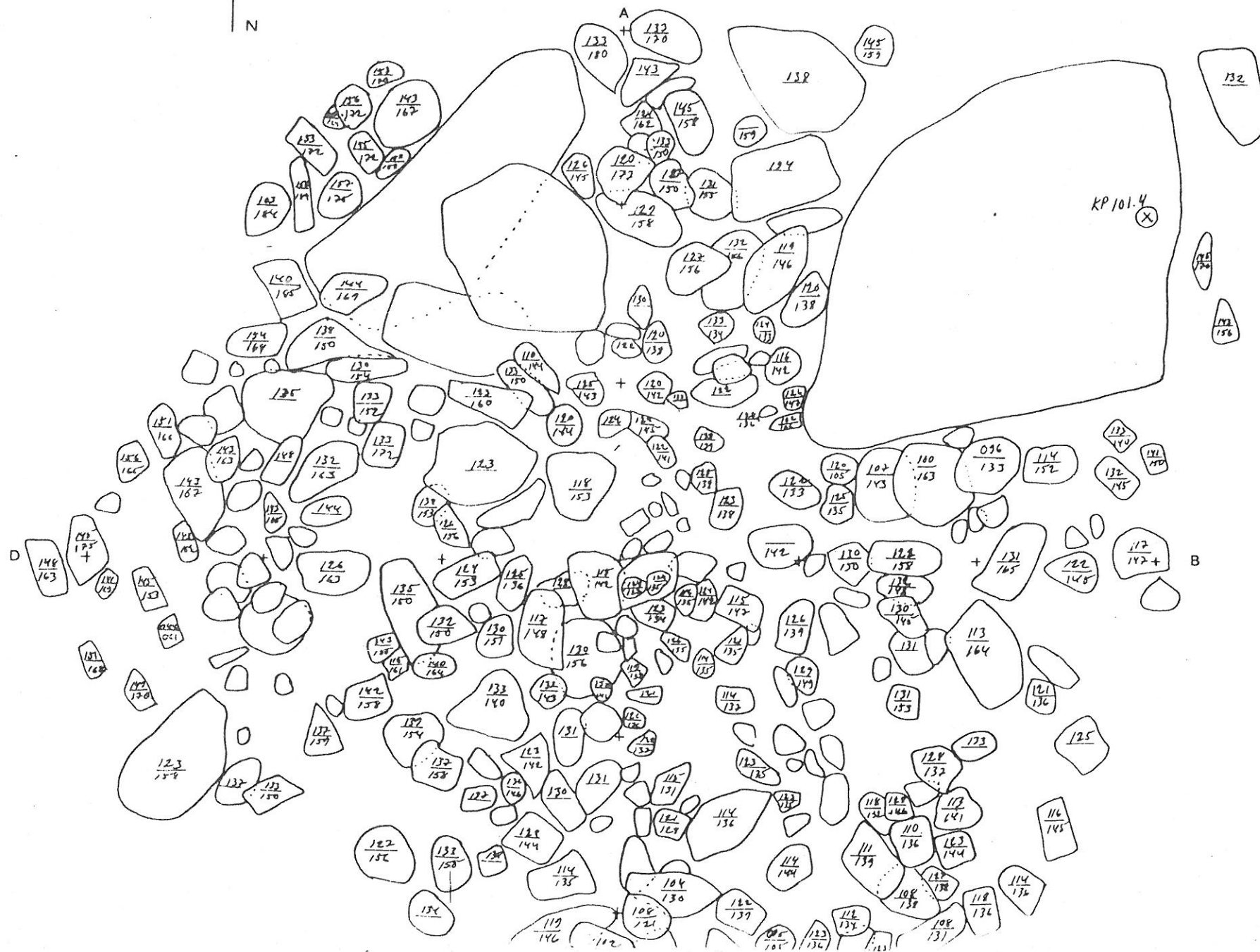
Tammela, Kankainen, raunio 1.

kalvaus 1983, L. Pohjakartio

kartta 3, 1:20

Kp 101.4, kpl. 0.86

1 M

Valokopiopienennös alkuperäispiirroksesta.

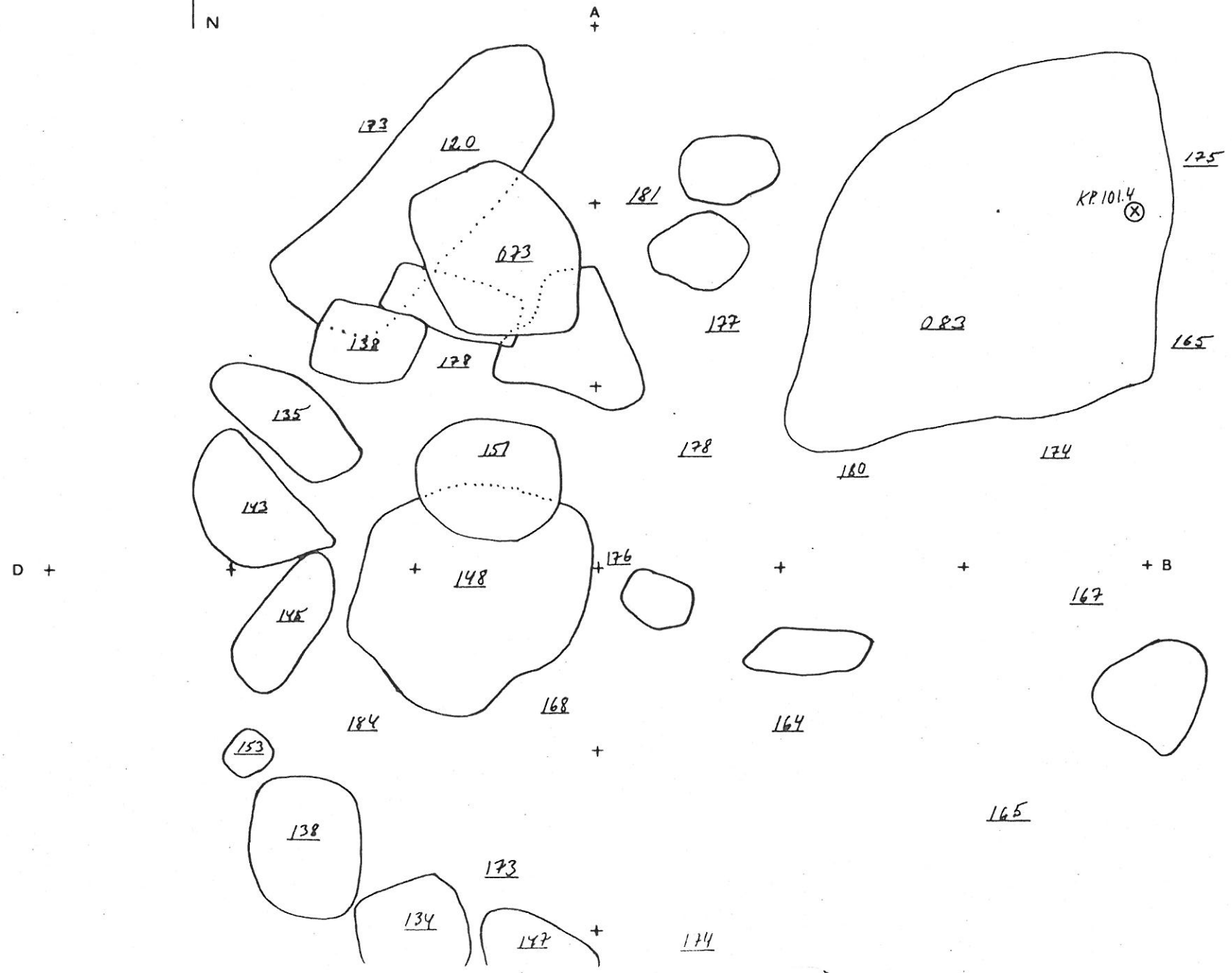
Tammela, Kankainen, raunio 1.

kaivaus 1983, L. Pohjakallio

kartta 4, 1:20

Kp 101.4. kpl. 0.86

f. 2692.

K.1. RAUNIO ENNEN TUTKIMISTA.
KUVA KOILLISESTA.

f. 2695.

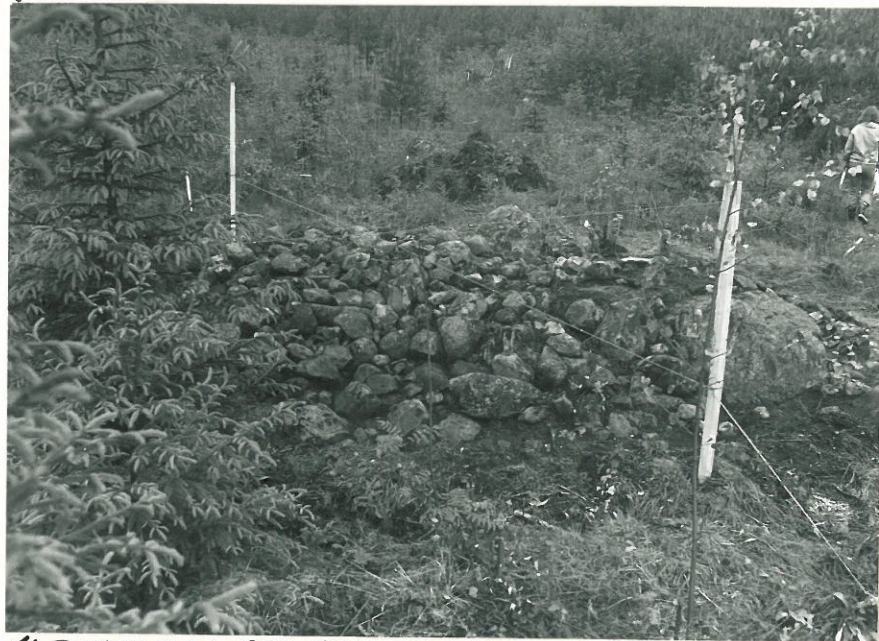
K.3 PINTAMA ON POISTETTU.
KUVA LÄNSILOUNASTA.

f. 2694.

K.2. PINTAMA ON POISTETTU.
KUVA LUOTOJESTA.

f. 2696.

K.4. PINTAMA ON POISTETTU.
KUVA KAAKOSTA.

f. 2692.

K5. PINTAMAAN ON POISTETTU.
KUVA KOILLISESTA.

f. 2703.

K.7. PINTAKIVIEYS ON POISTETTU SEKTORISTA C.
KUVA LÖUNAASTA.

f. 2702.

K.6. SEKTORIN AJAD KIVEN- JA MAANSEKUNSTA
OSAA TUTKITTAN. KUVA NNW:STÄ.

f. 2704.

K.8. RAUNION KESKIKOH DAN TOIKKILBENRAUS
SEKTORISSA D. KUVA LUOTBSSA.

f. 2705.

K. 10. SEKTORIN A
SUURI MANKIVI
ESIIN KÄYNNÖTTÄ
KUVA KOILLISESTA.

K. 12. PROFILIA PU-
RETAAN DIN JA AN-
NIN MÄNKI KOU-
DAN VÄLILTÄ.
KUVA LOUNASTA.

K. 13. Löytö No: 3
INSITU SEKTORISTA
D NÄHTYÄ

K. 9. PROFILIA KESKIMÄISTEEN JA C:IN VÄLILLÄ.
KUVA LOUNASTA.

K. 12 f. 2711.

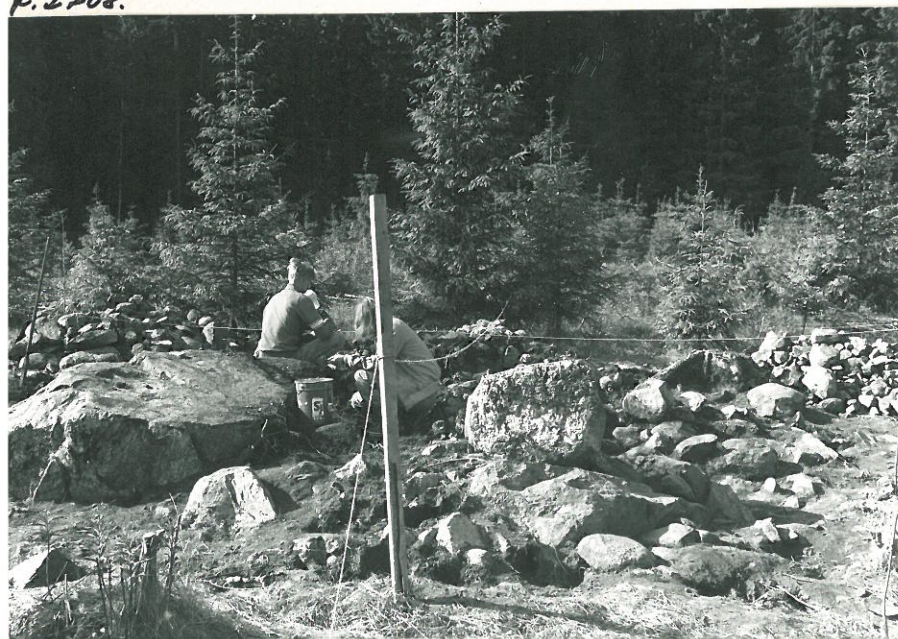

K. 13. f. 2710.

K. 11. SEKTORIN A JAD VÄLIMÄRRÄSTÄ.
KUVA POUSSOISLUOTOISTA.

f. 2708.

LOUNAIS-HÄMMEN MÖÖ, FORSSA.

f. 2712.

K. 14. SEKTORIN C VÄLIMERROS. KUVA LOUNAASTA.

f. 2721.

K. 16. POKKAKIVESTÄ. KUVA LOUNAASTA.

TAMMELA, KANKAIVEN, RAUNIO 1.

f. 2720

K. 15. POKKAKIVESTÄ SEKTORISSA A.
KUVA KOILLISESTA.

Valok. G. Salmi-Ollin 1983.